

ובהרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק שני: משפחת ר' עטר משפחת בן עטר

בין המשפחות המיוחסות אשר גלו מקסטיליה שבספרד והגיעו למרוקו, נודעה משפחת הרבנים "בן עטר" לשם ולתהלה. משמעות שם המשפחה "עטר" הוא "בשם", מוכר בשמים או רוכל; והמשפחה נקראה כך, מן הסתם, על שם עיסוקו של ראשה ומייסדה. שם המשפחה נודע משך מאות בשנים. ומבניה לא פסקו תורה וגדולה לאורך הדורות כולם.

בני המשפחה נפוצו לארצות הרבה ונשאו בכבוד את זכר אבותיהם, מגורשי ספרד. אף רבינו בעל ה"אור החיים" התהדר בייחוס קודש זה והזכיר ברוב כבוד ויקר את "...רבני ישראל המגורשים מקאשטיליה, אשר אני מבני בניהם".

היו מבני משפחת בן עטר הענפה שהגיעו להולנד ובה נתפרסמו כגדולי תורה, והיו מהם שביקשו מקלט במרוקו שבצפון אפריקה. שני הענפים, התבססו בארצות מושבותיהם והמשיכו לטוות את שושלת הזהב לתפארת.

העיר סאלי

על שפת האוקיינוס האטלנטי, בקצה המערבי של מרוקו וצפון אפריקה כולה, שוכנת העיר העתיקה סאלי. יחסית לאקלים הקשה והחם של רוב ערי מרוקו, הרי שסאלי עיר נוחה היא ואקלימה ממוזג הודות להיותה שוכנת לחוף ימים. גבעות מוריקות מתנשאות ממזרח לה, וגנים פורחים עיטרו מאז את סביבתה, שגם התברכה בשפע מעיינות מים זכים המפכים בה ושמימיהם נשפכים אל יובלי וערוצי נהר ה"בו-רְגֶרְגֶי". סאלי היתה משך שנים כעין גן העדן של מרוקו.

סמוכה לראבאט היא סאלי. שתי הערים כמעט כעיר אחת הנה, ורק נהר הבר-גרגר חוצץ ביניהם ונשפך אל האוקיינוס הגדול.

מה נהדר תיאורו של הנוסע המשורר היהודי-איטלקי שמואל רומאנלי על הערים השכנות, סאלי וראבאט:

"הרחיב ה' לי ברבאד מבמיקניס. העיר טובה ממנה כי יושבת על מבוא הים היא הנקראת סאלי כשם הגלילה הקדמונה הנצבת לעומתה מעבר לשפת הנהר, אך מעבר זו נבדלת בשם רבאד, רק הנחל מפריד ביניהן כטראסקון ובוקיר בצרפת ותרחק אשה מאחותה כהאמבורג מאלטונא. הנחל תם אל מבוא העיר ויקיא בים. פטר גרונו צר ובועה ושוטף בקצף על פני מימיו כסיר נפוח וימונע כל אניה מבוא בנחל עד יתן הים דמי לו וכל רוח לא ישב בקרבה. יקר הוא למצוא שקט פעם אחת בחודש. וכי ימצא נח לא יעמד כן רביעי היום ואין הצר הזה שיה בנזק המלך והסוחרים. רבאד יפה וחזקה מסאלי. מבצר חזק ומגדל עז באשר היו גזי המלך מקדם נצב לימין הנחל וכן מגדל במותם הוא מהגבוהים והיפים אשר במערב. ערביאי סאלי קשים עם היהודים מבני רבאד יען היהודים הולכים בסאלי יחפים, אם כי אין להם רחוב מיוחד כבמיקניס"

אוריה הנעים, היתה עיר חוף נומל, ומיקומה במרכז מרוקו - בין צפונה לדרומה - עשאה לסאלי גם לעיר מרכזית, שער הארץ שמסחר ענף רוב התנהל דרכה. כל קשרי הסחר עם סוחר אירופה שייצאו וייבאו סחורה ממרוקו אליה, התנהלו בסאלי. מה שמשך אל העיר יהודים רבים שחם גדול היה במסחר. כך גדלה הקהילה בסאלי, פרחו ושגשגה עד אשר לא באו ימי הרעה.

רבאט כפופה לסאלי

ואכן, משך כל השנים, היתה הקהילה הותיקה, סאלי, עיקר, ואילו הקהילה החדשה יותר, רבאט, כפופה לה. ענייני רבאט נידונים היו בבית הדין של סאלי שבני רבאט קיבלו עליהם כבית הדין המוסמך שלהם.

"שכל המזמין חבירו לדין מהתם מעיר ארבאט להכא כאשר היו מתנהגין מקדמת דנא אשר המחום קהל ארבאט את ב"ד הגדול הקבוע תמיד בעיר סלא עליהם... והדברים פשוטים שמיום הוסדה ועד עתה העיר ארבאט ועיר סלא לאחד נחשבת בכל כללותיה ופרטותיה. ואפי' בזמן שהיה קבוע בה לרב ודיין הרב כמוהו"ר יחייא אביקציץ ז"ל דלאו גברא דקטיל קנה באגמא הוה, עכ"ז מימיו לא קבע בי דינא לעצמו ועל הרוב כל שני וחמישי היה בא מעיר ארבאט לעיר סלא למגמר דינא לכל הבאים לפניו כאילו הווי בית דין אחד. ומיום שנפטר הרב זלה"ה הגו' וחל"ש היו כל עיר ארבט נידונים בעיר סלא עד הן היום באופן שהמחו עליהם ב"ד הקבוע בכאן. והגם דלפעמים היה איזה ת"ח משים שלום בין איש ובין רעהו ודן דינם היה מתמנה ע"פ ב"ד י"ץ הקבועים בכאן..."

המשך בשבוע הבא

פניני אור החיים

הניסיון כמקפצה

כשקרא פרעה למיילדות בפעם הראשונה, התורה לא אומרת "ויקרא פרעה למיילדות", אלא "ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות".

ובפסוק הבא:

"ויאמר" - בלדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו, ואם בת היא וחייה.

אז מה הוא אמר בפעם הראשונה?

האם "ויאמר" לא הכוונה שהוא אמר?

מבאר ה'אור החיים' הקדוש, שיש לאמירה' משמעות נוספת חוץ מלומר ולהגיד.

משמעות של חשיבות. כמו שכתוב בפרשת כי-תבוא, "את השם האמרת היום", "והשם האמירך", לשון מעלה וחשיבות.

אומר האור החיים הקדוש, כשפרעה קרא למיילדות, בעצם הוא גרם להם, שבסופו של דבר, אחרי שהן יראו את השם ולא שמעו בקול עצתו, הן עלו בדרגה "ויעש להם בתים" - הן זכו לבתי כהונה, בתי לוויה ובתי מלכות. זה ה'ויאמר' מלך מצרים למיילדות". הוא גרם להן להתרומם מהסיפור הזה. הוא 'האמיר' אותם.

אחר כך יש את ה'ויאמר' השני, כפשוטו, מה שהוא הורה להם לעשות.

כשמגיע ניסיון זה לפעמים מדדך. אבל אם עומדים בו בגבורה, הרי זה נחפץ למקפצה למעלה.

בנות ישראל הצנועות

כשאנחנו מספרים לילדינו על העבודה הקשה שעינו את אבותינו במצרים, אנו מתארים להם עבודה קשה בטיט ובלבנים. כך כתוב בתורה.

אבל שונאי ישראל בכל הדורות, לא מסתפקים בעניו הנוף. איכפת להם שאנחנו קדושים, מפריע להם שאנחנו מתנהגים בצורה משובחת ומתוקנת, כך היוונים, וכך בכל הדורות.

אומר ה'אור החיים הקדוש', פרעה ציווה להרוג את הבנים הזכרים, "ואם בת היא - וחיה". אומר האור החיים הקדוש, אל תחשבו שאת הבנות הוא השאיר מתוך רחמנות משתפכת שהייתה לו.

שער החמישים

כשרוצים להרגיע אדם שמצפה לישועה, למשל אחד שמצפה לשידוך שלו, לזיווג, ואומרים לו שהישועה תגיע בדיוק ברגע הנכון.

אמת. לכל דבר יש את העיתוי והזמן שלו.

לגבי יציאת מצרים נכון הדבר שבעתים.

עם ישראל יצא ברגע הנכון, בדיוק נמרץ לא יכלו לצאת רגע אחד קודם, ולא רגע אחד אחר.

ומדוע?

מסביר ה'אור החיים הקדוש': בני ישראל היו צריכים לברר את הניצוצות הקדושים מתוך חמישים שערי טומאה. אבל הייתה כאן בעיה, שלשער החמישים הם לא היו יכולים להגיע.

לכן הם התעכבו במצרים עוד ועוד. עשרת המכות התפרסו על שנה שלמה כמעט. הם נשארו עד שגמרו לברר את סוף השער הארבעים ותשע, אבל לפני שנכנסו לשער החמישים ששם זו כבר הייתה סכנה גדולה עבורם הלילה. בקו התפר שבין ארבעים ותשע, לחמישים. מיד הם נגאלו!

מוסיף האור החיים הקדוש דבר מפליא.

זה היה או, כשעוד לא היה לבני ישראל תורה.

בגלות האחרונה, אומר ה'אור החיים הקדוש', כשיש לו תורה - נצליח בעזרת השם לתקן גם את השער החמישים. בכח התורה!

יהי רצון שזוכה לגאולה השלמה במהרה בימינו.

המשך בעמוד ג'

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

השם הוא הנשמה

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּא (א' כ).

כתב הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זיע"א ב'צפנת פענח' (בפרשת ד"ה והנה): קבלתי ממורי [הבעל שם טוב הקדוש] זלה"ה, כי השם של האדם היא הנשמה, ונתן מופת לזה, כאשר האדם ישן ובקראו שמו הוא נתעורר.

והוסיף על זה נכד הבעל שם טוב הקדוש הרה"ק בעל 'דגל מחנה אפרים' מסדילקאב זיע"א (בראשית ד"ה זה ספר, לך לך ד"ה ויש עוד): שם הוא הנשמה וכו', ושוש של אדם הוא נשמתו והוא השם של אדם, כמו שאמר ר' נחמן הארדיענקר ז"ל 'נפש חיה הוא שמו, פירוש, הנפש חיה החיות והנשמות של האדם הוא שמו של האדם. ומקורו טהור בספר הבהיר המיוחס לרבי נחוניא בן הקנה, שכתב: 'וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו', כלומר הוא גופו הי' כן.

ואמירה יקרה מצינו לזה בדברי רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בספרו 'חפץ ה' (ברכות ג.): והוא הדנה ידוע הוא אומרם ז"ל כי כל השמות שקורין האבות לבניהם הם הם השמות העיקריים שקראו ה' לנשמה בעולם העליון, וה' נתן בלב האדם לקרות השם ההוא לבניו כשם שקראו ה' לנשמה.

ועוד כתב רבינו האור החיים הקדוש בפרשת נצבים (דברים כ"ט): ואומר 'ומחה ה' את שמו מתחת השמים', דע כי שורש נשמות עם בני ישראל יסודתם בהררי קודש תחת השמים בסוד (ישעיה ט"ו א') 'השמים כסאי', והנשמות הם חצובות מתחת כסא כבודו יתברך והבן. 'וכבר ידעת סוד השם כי הוא הנשמה, וכמו שהארכנו במקומות אחרים, ואמר הכתוב על המשתרר בלבבו ומחה ה' שמו שהיא נשמתו מושרשה הוא תחת השמים, וזו היא כריתות הנפש מושרשה.

עוד כתב בפרשת וילך (שם לא א'): ואמר עוד כי השמות שיש לישראל הם שמות הנשמות, וכבר העירתי בזה בפירוש פסוק (משלי י"ז) 'ושם הרשעים ירקב', וכמאמר חז"ל שאמרו (זוהר חדש רות מב.) שאין הרשעים זוכרים את שם, והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש, וכמו שרמזו בפסוק (משלי כ"ג) 'ושמת שכין בלועך אם בעל נפש אתה', הא למדת שהרשע אינו בעל נפש, כי נשבת היא ממנו, ולזה אין הרשעים מכירים את שם, כי אינם בעלי נפש בעלת השם. עכ"ל.

טוב לרוח רעה

סיפר הגה"צ רבי ישראל אברהם פורתוגל זצ"ל, אביו של הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען זיע"א, מעשה שהיה בסאטנוב עיר מולדתו.

בעל הבית אחד קנה בית ומעת שנכנס לדור בבית היתה לו צרה גדולה בצער גידול בנים, שמתו לו כמה ילדים בבית המה. ויצא קול שרחות רעות שורות בבית, ולכן מתו הילדים זה אחר זה שלא כדרך הטבע.

אשת בעל הבית ביקשה מבעלה שיסע אל אחד מצדיקי הדור שיבקשו רחמים על זה, ולא רצה הבעל כי היה מתנגד לאדמו"רים. עד ששוב נתעברה האשה ופחדה שלא יארע ח"ו גם להילד הזה אסון, ובכתה בעלה ופעה ופעלה אצלו שיסע להרה"ק המפורסם רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א.

ובבואו אליו כתבו לו כנהוג פתקא בבקשה על הענין הנ"ל, וברכו הרה"ק זיע"א ואמר לו: כשתלך אשתך תקרא את הילד בשם שבהפטרות השבוע. וכפל הרבי את דבריו ואמר לו: 'טאקי נאך דער הפטרה'. כפי הנראה הכיר בו שהוא מתנגד, על כן חזר וכפל לו את הדברים.

האיש שב לביתו, וכעבור כמה חדשים ילדה האשה בת בפרשת נשא. וחיפשו בהפטרה של פרשת נשא איזה שם לקרוא לה, ושם נאמר מלידת שמשון הגבור ואביו מנוח, אך לא נאמר שם של נקבה, רק נאמר שמלאך ה' נראה לאשה, אמו של שמשון, אבל לא נזכר מה היה שמה. עד שמצאו בגמרא (בבא בתרא צ"א): 'אמיה דשמשון צללפוניתי', וב'חכמת שלמה' להמהרש"ל ז"ל כתוב ח"ל: נ.ב. נראה לי הצללפוניתי היא אמו של שמשון בדברי הימים בסוף יחס יהודה, והוא טוב מפני רוח רעה. מצאתי. עכ"ל.

אז ראו רוח הקודש של הרה"ק רבי דוד משה זיע"א מטשארטקוב, כי ראה ברוח קדשו שתלד בת ובאיו פרשה, וציוה לקרוא לילדה בשם שהוא סגולה לגרש רוח רעה מהבית (שם ושארית ישראל, מעשי צדיקים שכתב הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען מפי אביו הנ"ל, אות ג).

ואלה שמות בני ישראל

רבתינו מאורי החסידות האריכו בפרשת השבוע, פרשת שמות, על בחינת שמותם של בני ישראל ועוצם מעלתם, וכבר כן היה מעשה, אשר פעם אחת בא חסיד אחד להרה"ק רבי שלמה מראדומסק זיע"א בעל 'תפארת שלמה' ומסר לו פתקא 'קויטל' כנהוג. אחרי כן אמר להרבי: בהיותי בדרך לראדומסק פגשתי באיש אחד ממכירי ובקש ממני כי כאשר אהיה אצל כבוד הרבי אזכיר לפניו חולה אחד הזקוק לרחמים, ואמר לי את שם החולה ושם אמו, אבל מחמת טרדותי שכחתי את השמות, וכמה שיגעתי להזכר לא הועלתני מאומה, ואיני יודע לא שם החולה ולא שם אמו.

אמר לו הרבי: ואם אינך יודע את השמות, איך אוכל להתפלל בעד החולה. שתק האיש. שתק גם הרה"ק כמה רגעים. אחרי כן אמר להאיש: אולי כך הוא שם החולה. נענה האיש בהתפעלות ואמר: כן, רבינו, כן. חזר הרה"ק ושאל: ואולי שם אמו של החולה כך הוא? כן, נזכר האיש והשיב מתוך התפעלות עצומה: ודאי כן. וכל העם העומדים בשעת מעשה השתוממו מאוד לראות את רוח הקודש של בעל 'תפארת שלמה'. כשראה הרה"ק את תמהונם נענה ואמר להם: היודעים אתם מנין אני יודע את שם החולה ושם אמו. יש לנו חומש המתחיל ב'ואלה שמות בני ישראל' ושם נמצאים כל השמות של בני ישראל ומצאתי שם גם את השמות של החולה ואמו ('ספורי חסידים' עמוד 161).

וכן הביא הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א בספרו 'נועם אלימלך', בפרשת השבוע: 'ראיתא הדרוהניות והנשמה של אדם נקראים בשם שמות, דעיקר השם הנקרא לאדם כגון ראובן או שמעון זה השם הוא להנשמה ולא להגוף, והחקירה לזאת הוא שאנו רואים אדם שהוא ישן ורוצים להקיצו משינתו אם דוחפים את גופו לבלתי יקראו אותו בשמו הוא יותר בקושי להעירו מאם היו קוראים אותו בשמו: וזהו מחמת כשאדם ישן אי נשמתו עולה למעלה ויוצאת מגופו ולכן בקושי להקיצו משינתו על ידי חיפית הגוף מה שאין כן אם קוראים אותו בשמו.

ובענין זה כבר הבאנו בפתח דברינו את דברי הרה"ק מפולנאה זיע"א בשם מרן הבעל שם טוב זיע"א והרחיב הענין בספרו 'תולדות יעקב יוסף' בפרשת השבוע: 'ואלה שמות' וגו', דשמעתי ממורי כמו שתפסית הגוף הוא בגשמי שאוחז בגופו, כך תפסית הנשמה הוא על ידי קריאת שמו, גם בישן ניער משנתו בקראו שמו. וכמו שהוא בפרט אדם אחד גוף ונשמה, כך בכללות יש גוף ונשמה, המוני עם הנקראים יעקב נקראים גוף, ושלומי אמוני ישראל הנקראים תואר ישראל הם הנשמה. ובזה נקרא 'איש וביתו', להשפיע זה לזה כמו זכר לנקבה.

ובזה יובן, 'ואלה שמות בני ישראל', שהם תואר אנשים שנקראו נשמה. 'הבאים מצרימה', לעולם היה שנקרא מצרימה כנ"ל. להיות עם אנשים הנקראים יעקב, כדי שיהיה 'איש וביתו', לתכלית זה 'באו' לזה העולם, כמו בענין ירידת נשמה בפרטות על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד (אבות פ"ד מכ"ב), כך בכללות העולם באת הנשמה בין המוני העם הנקראים גוף הוא בעל כרחך, כדי שישפיעו זה לזה, וכנ"ל. ועיי"ש מה שביאר בשמות י"ב שבטיים.

מוציאין לשם אבותינו

והגידו חכמינו ז"ל בענין נתינת שם לנולדים (ב"ר לו ז): רבי יוסי אומר, הראשונים על ידי שהיו מכירים את יחוסיהם היו מוציאין שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את יחוסינו אנו מוציאין לשם אבותינו. רבן שמעון בן גמליאל אומר, הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברוח הקודש היו מוציאין לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוח הקודש אנו מוציאין לשם אבותינו.

ותמצא שכתב רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשתנו (שמות ב') על הפסוק 'ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו: הנה תמצא שינוי בקריאת שם יצחק ויעקב והשבטים, כי לכולם יקדים טעם השם ואחר כך השם, ביצחק (בראשית כא') 'כל השומע יצחק' וגו' - ותקרא שמו יצחק, יעקב (שם כ"ו) 'ויזו אווזת בעקב' - 'ויקרא שמו יעקב'. בשבטים (שם כ"ט לב-לג) 'כי ראה ה' - ותקרא שמו ראובן', 'כי שמע' וגו' - 'ותקרא שמו שמעון'. וכן על זה הדרך. מה שאין כן בקריאת שמו של משה, הקדים הזכרת שמו ואחר כך טעם השם. ואולי כי האמהות היו בעלי רוח הקודש והיו משיגות בחינת השם, וקריאת השם היתה למה שהיו מכוונים בו, מה שאין כן קריאת שם משה מגיד הכתוב כי לא השיגה לידע בחינת השם, כי שמו נפלאות יגיד. וצא ולמד מה שכתוב בספר הזוהר (רע"א מהימנא כי תצא רע"ו): מה ירמוז שם זה. וה' השם שמות בארץ שם בפי שם משה, ומה שאמרה היא בטעם השם הוא 'כי מן המים משיתיהו', ולא ידעה טעם וזלת זה.

סוד הנצחון - האחדות

וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוּ הֵנָּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ (א' ט).

יש להבין מדוע כה חשש פרעה מכוחם של בני ישראל, עד שהפליג ואמר שהם עצומים יותר מהמצרים, הרי עם כל הריבוי של בני ישראל, היו המצריים בוודאי רבים מהם, וגם היה להם צבא מיומן, ומדוע אם כן קראם פרעה רב ועצום ממנו?

לא לעבור על רצון השם

הקב"ה מתגלה למשה רבינו מתוך הסנה. המעמד הגדול והנשגב, ויקרא אליו האלוקים מתוך הסנה.

לפני שהקב"ה מדבר עם משה רבינו על גאולת ישראל ממצרים, הוא מקדים לו שני דברים: א. אל תקרב הלום. אל תקרב! ב. של נעליך! 'המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא'. למה הציווי 'של נעליך' הוא מספר שנים, אחרי 'אל תקרב הלום'. לא חבל על כל שניה שהוא עדיין נועל את נעליו במקום הקדוש הזה?

יסוד גדול אומר כאן 'האור החיים הקדוש'. יש בתורה מצוות עשה, עליך לעשות כך וכך. ויש מצוות לא תעשה, אל תעשה כך ואל תעשה כך. זהירות מספר אחת היא לא לעבור חלילה את פי השם. לעשות מה שהשם אוסר לעשות, זה נקרא לפצוע את הנפש, לגרום לה תבלה חלילה.

מצוות עשה, זה תוספת מעלה. כל מצוה מוסיפה לאדם מעלות וטובות, הוא משתבח ומוסיף. אבל הזהירות הכי נחוצה היא, לא לעבור על 'לא תעשה'. (רק מצוות עשה בודדות גורמות פגם בנפש כשלא מקיימים אותן, כמו ברית מילה ועוד).

אם כך, מובן הסדר. קודם "אל תקרב הלום" שהיא מצוות לא תעשה, ורק אחר כך מצוות עשה "של מעליך".

הזהירות!

מתוך השיחה של יתרו עם בנותיו, אנתנו מבינים את צורת החינוך שהייתה נהוגה שם בבית.

כשבת רואה אדם זר, היא לא צריכה לדבר איתו, בוודאי לא להתחבר איתו. עם זרים לא יוצרים קשרים. זו הזהירות הטבעית שההורים מנחילים לילדיהם, כבר מגיל קטן.

זו ההדגשה של יתרו לבנותיו, אומר 'האור החיים' הקדוש, הם באו וסיפרו לו על מה שהיה עם האיש על הבאר, אמר להן יתרו 'למה זה עזבת את האיש'. אם זה היה אדם רגיל, אנתן צודקות, אני אומר לכן תמיד לא להתקרב לזרים. אבל כאן - אינכם רואות שכאן מדובר על אדם ראוי והגון, הרי ראתם שהוא איש חסד. מעשיו מוכיחים עליו.

על אחת כמה וכמה, לפי דברי חז"ל שעלו המים מהבאר לקראת משה רבינו. הבאר התברכה בשבילו, למעלה מדרך הטבע, הרי יש כאן הוכחה ניצחת שהאיש הזה הוא משונה לשבח שבחים משאר האנשים.

כזה אדם לא עוברים. למה זה עזבת את האיש - קראן לו ויאכל לחם!

ההר הנמוך

האיש משה עניו מאוד, מכל האדם אשר על פני האדמה. משה רבינו אומר לפני הקב"ה ברוב ענווה, מי אנוכי שאלך אל פרעה, מה החשיבות שלי. מי אני ומה אני.

אומר לו הקב"ה, זה לך האות כי אנוכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה. ומה התשובה לדברי משה רבינו.

אומר 'האור החיים' הקדוש, יש כאן תשובה נפלאה, כפתור ופרח: הקב"ה אומר למשה רבינו, אתה רואה את הר סיני. האם הוא ההר הכי גבוה? לא! יש הרים יותר גבוהים, יש פסוק בתהילים "תבור וחרמון בשמך ייגו". הר תבור יותר גבוה. הר חרמון יותר גבוה, אבל הקב"ה בחר להשרות את שכינתו על הר סיני שהשפיל את עצמו, ההר שאמר אני לא גבוה, אחרים יותר גבוהים ממני.

גם אתה משה רבינו, אתה מנמך את עצמך, אתה אומר מי אנוכי... דווקא כי אתה עניו ומחזיק את עצמך נמוך, לכן נבחרת!

כי רם ה', ושפל יראה!

הלא אם הסוסים החזקים והבריאים לא היו יכולים לצאת מן הבוץ, כיצד יצאו סוסים חלולים, אולם לתמהון עיניו האיכר קפץ מן העגלה ומשך הסוסים לכאן ולכאן. נתן כמה חבטות בהם, ותוך רגעים ספורים היו כולם מחוץ לבוץ.

כשראה הנסיך כל זאת עמד כמשתומם ואינו מבין איך יתכן כדבר הזה. הוא ניגש לשאול את האיכר איך אפשר שסוסיו הכחוסים הצליחו במקום שלא הצליחו סוסיו הבריאים והמשובחים שלו.

השיב לו האיכר בשאלה: אמור לי מהיכן הם ארבעת הסוסים האלו?

אמר לו הנסיך: סוסים אלו כולם מיוחסים הם אחד לאחד. הסוס הראשון הוא סוס ששלח מלך פרס לאבי לאות אהבה, הסוס השני נשלח אלי מעיר המלוכה פטרבורג והיה ממרכבת המלך עצמו, השלישי הוא מגזע טהור מסוסי הערביים אשר ידועים בכוחם ובטיבם, והרביעי הוא מארץ הונגריה אשר ידועים שם הסוסים בחוזקם.

אמר לו האיכר: אכן נודע הדבר למה אינך מצליח להוציא הסוסים מן הבוץ. הטבע הוא שכל שהם ממשפחות שונות ומדינות שונות יש ביניהם קנאה תחרות ושנאה, וממילא כל אחד אינו רוצה שחבירו יצא מן הבוץ אלא רק הוא, ועל כן לעולם אינם מתאחדים בכח משותף לצאת מן הבוץ, אלא כאשר הנך מתחיל להכות בסוסים זה מנסה לצאת מכאן וזה מושך לכאן ונעשית מהפכה, וככל שאתה מכה מושך כל אחד לצד שהוא חפץ.

ועוד, שכאשר מקבל האחד מהם מכה אין האחרים מצטערים עבורו להשתדל לעזור לו, אדרבה יש ביניהם תחרות וקנאה וכל אחד שמח במפלת חבירו, וכל אחד מהם היה מעדיף שיישאר חבירו בבוץ ורק הוא יצא, ועל כן אין הם משתפים את כוחותיהם כדי לצאת מן הבוץ, ולפיכך אף שהם סוסים חזקים ובריאים אינם יוצאים במהרה מן הבוץ.

מה שאין כן הסוסים שלי. הם כולם בני משפחה אחת ומקום אחד, וכל אחד דואג ומסור לחבירו ורוצה לעזורו, וכאשר אני מכה באחד הסוס השני מרגיש בו, ומיד כולם כאחד נחפזים לעזור לו, ובכוח אחד פועלים לצאת מן הבוץ.

זהו המשל. ואמר לו הגר"ח הנה אתה נפוליון אף שהינך חכם ומלומד גדול ויש לך צבא מנוסה במלחמות, בכל זאת הרי צבא זה מורכב מחיילים של מדינות שונות, מאנגליה וצרפת וגרמניה ושאר מדינות אירופה, והרי יש תחרות ושנאה בין המדינות, ואיך יתאחדו כולם בו בזמן שכל אחד חפץ במפלת חבירו ושרק הוא יהיה המנצח ולא חבירו, ונמצא שצבא זה אינו יכול לאחד את כוחותיו באחדות מלאה למלחמה.

מה שאין כן חיילי הרוסים, אף שרובם חסרי שכל וצבאם אינם ערוך למלחמה כמו הצבא שלך, מכל מקום החיילים כולם ממדינה אחת, וכאשר האחד בסכנה חבירו מרגיש שהוא עצמו בסכנה, וכולם נלחמים למען ארץ אחת ועל כן יתלכדו לעמוד כנגדך בחירוף נפש וכוחם יגדל וינצחוך.

וכן היה באמת בסוף שרוסייה ניצחה! זהו הרעיון המופיע בדברי 'האור החיים' הקדוש בפרשתנו, כמובא לעיל.

ובמילים פשוטות: **האחדות היא מכפיל-כוח עצום, ובכוחה מגיע הנצחון!**

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מבאר רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א, כלל, שהוא אומר עליו: 'זוה ידוע לידועי ערך מלחמה', דהיינו שהגנרלים במלחמות יודעים את זה:

חיילים, גם אם הם חלשים ומעטים, אבל אם הם מאוחדים, אם הם 'עם אחד ומיוחד', הרי שהם נחשבים כמו צבא ענק של חיילים גיבורים, מפני שכל אחד 'נותן נפשו על חבירו'.

אמר פרעה: בני ישראל הם באחדות, הם כאיש אחד בלב אחד, ולכן הכוח שלהם הוא הרבה יותר מהמספר המועט שלהם או מחוזקם הפיזי. וזה שאמר 'נהנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו', לא 'רבים ועצומים' אלא 'רב ועצום', הם אחד, והחוזק שלהם הוא מכוח אחדותם!

ובענין זה מסופר, כי בשנת תקע"ב עמד נפוליון וצבאו להיכנס לרוסייה דרך העיר וולאז'ין שהיתה קרובה אל הגבול. לפני שהם נכנסו לעיר עמדו לנוח קצת סביבות העיר. הם הקימו מבנים ואהלים חוץ לעיר, ושר אחד מהצבא של נפוליון הלך לתוך העיר וולוז'ין בכדי לחפש אוכל להביא לחיילים.

העיר הייתה חשוכה. חלק מהתושבים כבר עזבו את העיר מפחד המלחמה, ואלו שנשארו לא הדליקו אור מפחד המלחמה. פתאום הבחין השר באור שמתנוצץ מאיזה מקום ונכנס לשם. זה היה הבית המדרש של וולאז'ין, שם למד אז הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל.

שאל אותו השר: האם הוא מכיר היכן גר "רבינו רבי חיים" מי שמפורסם בתור איש עושה פלאות, ואם כן, הוא מבקש שיליך אותו אליו. השיב לו רבי חיים: האיש הזה שאתה מחפש, נמצא עכשיו בבית המדרש, אולם מה שאמרת שהוא איש עושה פלאות זה אינו אמת.

הבין מזה השר שהוא בעצמו האיש שהוא שואל עליו, שזוהו "רבינו רבי חיים". ואחרי זמן קצר הוא שלח חיילים להביאו למחנה ולהעמידו לפני נפוליון.

כשבא רבי חיים לפני נפוליון הוא מאוד שמח לקראתו, ואמר לו ששמע עליו שהוא איש פלאות וכהנה וכהנה. אבל ר"ח השיב לו שזה לא אמת והוא אינו מחולל נפלאות וכדומה.

אמר לו נפוליון: בסדר, אינך איש פלאות, אבל אומרים עליך שאתה אדם חכם, אמור לי: האם לפי דעתך אני אנצח במלחמה נגד הרוסים או לא.

ענה לו ר"ח: לדעתי לא תנצח במלחמה! שאל אותו נפוליון: מה הסיבה שהוא חושב כך? ענה לו ר"ח: משל לנסיך אחד שהכין עצמו לצאת לדרך ארוכה, הוא לקח את מרכבתו עם ארבעה סוסים הכי טובים ובריאים שהיו לו כדי לשאת את הכרכרה. אותם ארבעת הסוסים אלו היו כמובן סוסים חזקים וחזקים אשר יכלו ללכת מרחק רב בלא להתעייף.

והנה באחד מימי החורף נתקעה כרכרתו של הנסיך באיזו ביצה ולא הצליח להיחלץ ממנה. ככל שהוא ניסה להיחלץ על ידי סוסיו היה ללא הועיל. והנה פתאום הוא שומע מאחוריו קול עגלה, הוא רואה עגלת איכר פשוט מתקרבת למקום, ורתומים אליה שלשה סוסים צנומים ודקים הולכים לאיטם, וכשעברו במקום הביצה גם הם נפלו לתוך הבוץ במקום שנפלה מרכבת הנסיך.

הסתכל הנסיך לראות מה יעשה האיכר הזה:

מתיבתא אור החיים

במצות ציצית.

הקשה בביכורי אביב (ביק) מדברי התוספות (שם ד"ה ענשיתו) שהוכיחו שזה לא נאמר אלא במצות עשה כגון ציצית, שאם אין לו בגד של ארבע כנפות אינו חייב לקנות בגד כדי לקיים מצות ציצית, אבל שאר מצוות עשה שהאדם מחויב לקיימם אפילו בית דין של מטה מענישים אותו ומכים אותו עד שתצא נפשו כמבואר בגמרא (כתובות פו.), וכל שכן שנענש בבית דין של מעלה, ואכן בסגולת משה ביאר כוונת רבינו לענין מצוות שאינן חובת הגוף, או אפילו מצוות שהם חובת הגוף אם אי אפשר להשיג אותם, וכדברי התוספות.

אמנם בריטב"א (ר"ה טז: ד"ה מ"ט) משמע שגם על מצוות שהאדם מחויב בהם אין מענישים אלא בעידנא דריתחא, ולפי זה יתכן שכוונת רבינו לכל

כתב רבינו (שמות ג ה): 'אל תקרב וגו' של' וגו'. הנה ב' דברים יצו אותה ה', אחד שלא יקרב, ואחד שישלף נעל רגלו שלא יעמוד בו אפי' במקום שהוא עומד בו כאומרו המקום אשר אתה עומד עליו כבר אדמת קודש הוא, וצריך לדעת למה לא הקדים לומר לו הסרת מכשול שכבר הוא נתון בו שהוא עומד במנעלו על אדמת קודש ואחר כך יצו עליו לבל יקרב הלום. דע כי בכל התורה כולה גילה ה' דעתו ורצונו כי עיקר הקדמתו ומוסרו הוא על מצות לא תעשה כי זה יחבול בנפש, והוא טעם אומרו (קהלת יב ז) 'והרוח תשוב' וגו' אשר נתנה ואמרו ז"ל (שבת קנב:) תנה לו כמו שנתנה לך, אבל מצות עשה הם השגת הטוב כשיהיו ובהעדרם אין עונש וזולת על פרטים ידועים כגון פסח ומילה. והנה כאן צוה לו ה' מצות לא תעשה ומצות עשה, לא תעשה היא אל תקרב הלום ואמרו ז"ל (עירובין צו. שבועות לו:): כל מקום שנאמר פן ואל

אינו אלא לא תעשה, ומצות עשה היא של נעלך, ואם משה יקרב הלום הרי עבר על לא תעשה, ואם לא יסיר נעלו הגם שאינו דרך כבוד למקום לא עבר אלא אעשה ממה שאמר לו ה' בלשון עשה, ותמיד יקדים ה' השמירה לעשיה דכתיב (דברים ד ו) ושמרתם ועשיתם, לשמור לעשות (שם טו ה) משמרת מצותי (בראשית כו ה). לזה ג"כ הקדים החמור אל תקרב לא תעשה ואחר כך עשה של וגו' שיהנוג כבוד במקום המוקדש. והנה מה שכתב רבינו: ובהעדרם אין עונש וזולת על פרטים ידועים. משמע שאין מענישים כלל על מצות עשה, וכמבואר בגמרא (מנחות מא.) שאמר המלאך לרב קטינא שאין הקב"ה מעניש על מצות עשה של ציצית אלא 'בעידנא דריתחא', אלא שדעת רבינו שהוא הדין בכל מצוות עשה חוץ מפסח ומילה, ולא דוקא

המצוות, וכדברי הריטב"א. וכן משמע מדברי רבינו בכמה מקומות, שגם על מצוות עשה שהאדם מחויב בהם אין מענישים אלא בעידנא דריתחא. שכן ביאר בפרשת יתרו (להלן כ א) לשון הפסוק שנאמר קודם עשרת הדברות, 'וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמרי', שהזכיר שם 'אלהים' המורה על מידת הדין, לומר שאף שאין ה' מעניש על מצות עשה אלא בעידנא דריתחא, מכל מקום על הדברים המפורשים בעשרת הדברות יעניש, ואף על המצוות עשה שביניהם, ומבואר מדבריו שדברי רב קטינא נאמרו אף על מצוות עשה מעין אלו המפורשים בעשרת הדברות, שהם מצוות שהאדם מחויב בהם. וכן כתב בפרשת כי תבוא (דברים כח נח ד"ה נמצינו) שאין מענישים על עשה אלא בעידנא דריתחא, מלבד מצות מילה ופסח, או המסכים בדעתו לכפור במצות עשה ולא לקיימם כלל, שעליו נאמרו הקללות שבתורה.

וביישוב קושיית התוספות ממה שמצינו שכופים על מצוות עשה, כתב בכל הכתוב לחיים, שיש לומד לדעת רבינו כמו שכתבו האחרונים, שאין זה מדין עונש על כך שלא מקיים את המצוה, אלא שכופים אותו קודם קיום המצוה כדי שיעשה את המצוה, אכן אם עבר ולא קיים אין מענישים אותו על כך.

ובספר גדולה תשובה (סי' י) ציין, שכדברי רבינו כתב הגר"ח ויטאל בספרו עץ הדעת טוב (מאמר לתשובה דף א:), שברמ"ח מצוות עשה אין עונש על ביטולם, אלא רק לא מקבלים שכר עשייתן, וכן כתב בכתם פז על הזוהר (וישלה לג:). אמנם מדבריהם מבואר שהכוונה לעונש בעולם הזה, אך בעולם הבא מענישים גם על מצוות עשה, ויתכן שזו גם כוונת רבינו.

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדורים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

השגחת השם ורפואתו בזכות לימוד ספר אור החיים הקדוש

לפני כשנה הבחנתי בנפישות קלה באזור הכתף. בתחילה לא ייחסתי לכך חשיבות רבה, אך עם חלוף הזמן, הנפישות הלכה וגדלה, העור במקום החל להאדים, והכאב הפך מוחשי ומטרד. למרות אי-הנוחות, ניסיתי להמשיך בשגרת חיי, עד שהמצב כבר לא איפשר זאת.

בלית ברירה, פניתי לרופא. לאחר בדיקה ראשונית, הוא הביט בי בדאגה וקבע שעליי לעבור סדרת צילומים ובדיקות מעמיקות. לא עבר זמן רב, וכבר התעוררה בקרב הרופאים חשדה מדיאגנזה - ייתכן שמדובר בגידול רח"ל, ולדבריו, המצב עשוי לדרוש ניתוח מסוכן. יתרה מזו, הבדיקות הראו כי ייתכן קשר בין הממצא לכלי הדם או ללב, מה שרק העצים את הדאגה והחרדה.

באותם רגעים, עמדתי בפני ניסיון לא פשוט. המחשבות התרוצצו - מה יהיה? כיצד עליי לפעול? ואז, מתוך אמונה וביטחון בה', קיבלתי על עצמי קבלה קדושה: ללמוד בכל יום קטע מספר אור החיים הקדוש, בפרשת בהעלותך על הפסוק "א-ל נא רפא נא לה". שם מבאר רבי חיים בן עטר ז"ע את כפל הלשון במילה "נא" - שפעם אחת פירושה תחינה ובקשה לרפואה, אך בפעם השנייה פירושה "עכשיו", כלומר שהרפואה תבוא תכף ומיד, ללא עיכובים.

כמו כן, החלטתי להוסיף עוד קטע לימוד מתוך פרשת עקב על הפסוק "והסיר ה' ממך כל חול". שם מסביר האור החיים הקדוש שאין לראות את המחלות ואת הרפואות כתלויות בטבע או בתהליכים גשמיים בלבד, אלא הכול תלוי בהשגחתו הפרטית של בורא עולם, שהוא לבדו שולח מחלה והוא לבדו שולח רפואה. מאותו יום שבו התחלתי ללמוד את דברי קדשו הקדושים בכוונה ובאמונה, הוספתי תפילה קצרה שתצא מלב שבור: שהקב"ה יישלח לי רפואה שלמה בזכות לימוד הספר הקדוש, כפי שלימד אותנו האור החיים שאין לרפואה שום מגבלות, לא של זמן ולא של טבע.

הנה - בחסדי שמים, החלו להתחולל פלאים, מיום ליום חשתי שיפור, הנפישות הלכה וקטנה, הכאב פחת, והעור חזר למצבו התקין. בתוך זמן לא רב, הנפישות פשוט נעלמה, כלא הייתה. כל זה קרה מבלי שעברתי שום טיפול רפואי או התערבות חיצונית - רק בזכות התורה, האמונה והתפילה. הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו! מי כא-לוהינו עושה נפלאות לבדו!

י.ח.א. - ירושלים

מחוברים לחיים

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 03-617-1077

